

Direktørens orientering om årsmeldingen
Kirkemøtet 2012

Åpning

Kjære delegater!

Dere har fått de sentralkirkelige råds årsrapport for 2012, laget slik vi blant annet også rapporterer til departement og Riksrevisjon.

Samtidig har dere også fått en kortutgave i en litt mer leservennlig form der året kommenteres.

I denne muntlige orienteringen skal jeg peke på utvalgte sider av årsrapporten. I tillegg vil jeg introdusere enkelte temaer som skal behandles på dette eller senere kirkemøter i deres periode.

Jeg vil ikke omtale ny salmebok, klima eller misjon, da dette er egne saker på Kirkemøtet.

Demokratireform/kirkevalg

Prosessen mot en mer fristilt kirke, har blant annet foregått gjennom kirkelige valg.

Demokratireformen har gjort at de kirkelige organene har fått sterkere legitimitet og forankring blant medlemmene.

Med dette er en viktig målsetting oppnådd.

Kirkevalgene har mobilisert en halv million kirkemedlemmer til urnene. Det gir en samlet valgoppslutning på 16 prosent. Ser vi på valget i et tiårsperspektiv, har vi gått fra 3,6 prosent oppslutning i 2001 til 13,5 % i 2011.

Så er det slått fast at valgordningen til bispedømmerådene ble både fremmed og komplisert.

Preferansevalgene har ikke fungert godt nok.

Dette må og skal forbedres til neste valg.

Kirkemøtets intensjon om å flytte makt radikalt – fra nominasjonskomiteen til velgeren – var bare delvis vellykket. Selv med en historisk kommunikasjonssatsing foran begge kirkevalgene, utløste preferansevalgordningen et større informasjonsbehov enn vi forutså.

Valgordningen ble derfor for ambisiøs, spesielt for velgeren, men også for kandidatene og for valgapparatet.

Kirkeforliket

Kirkeforliket er nær endelig gjennomføring.

Stortinget legger nå opp til å behandle grunnlovsendingene 21. mai.

Dette er en historisk begivenhet som vil gi oss en ny relasjon mellom stat og kirke.

Forlikavtalen varer imidlertid til ut stortingsperioden 2013.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen gikk i sin innstilling om grunnlovsendringene 27. mars inn for «at regjeringen på bakgrunn av Kirkens behandling av forslag til valgordning, kommer tilbake til Stortinget med egen sak om ny valgordning for Den norske kirke i løpet av våren 2013».

Skal dette skje innenfor forlikperioden, må Kirkemøtet høres i en slik sak.

Vi må derfor få til en prosess i samarbeid med de politiske myndighetene slik at Kirkemøtet kan få behandlet valgordningen før Stortinget våren 2013 skal ha «en sak» om dette.

Vi regner med et konstruktivt samarbeid med de politiske organene om dette.

Fremtidige kirkevalg skal fortsatt gi velgeren størst mulig innflytelse.

Ved bispedømmeråds-/kirkemøtevalg kan dette oppnås for eksempel ved å ta utgangspunkt i dagens ordning for valg til menighetsråd, en ordning som er kjent og dermed mer tilgjengelig for velgerne.

Med denne valgordningen kan stemmeseddelen leveres urettet, eller den kan rettes, og ordningen gir mulighet for supplerende nominasjon.

Slik kan målsettingen om velgermakt ivaretas.

Kommunikasjon

Demokratireformen har også vært en kommunikasjonsreform.

Kirkevalgene har gitt kirken en sjelden sjanse til utvidet kontakt med medlemmene.

Gjennom demokratireformen har vi lyktes med å markere et kirkelig nærvær på en ny måte.

Evalueringen av valgene har samtidig dokumentert at valgordningen gir kirken en informasjonsoppgave som neppe lar seg løse.

Dette har gitt kirken et omdømmeproblem.

Det er verd å drøfte nærmere om ikke sammenligningen med offentlige valg medvirker til det samme.

Det kan synes som en uløselig kommunikasjonsoppgave å få 10-13 prosent valgoppslutning til å se ut som en suksess.

Stor oppmerksomhet om kirkelige valg setter kirken i en paradoksal situasjon: Det fører til økt interesse, engasjement og deltakelse – samtidig som det for all verden peker på mangelen på det samme.

Styrket engasjement og deltakelse blir tolket som det motsatte, fordi målestokken er urealistisk – og kanskje gal.

Målt mot politiske valg, blir Kirkevalget en dårlig kopi. Poenget her er at vi tror ikke nødvendigvis bedre valgordninger og verdens best tilrettelagte informasjon vil løse *dette* problemet, folk vil uansett ikke forbinde kirken først og fremst med valg.

Men hvilke forventninger er rimelig å stille til en kirke?

Jeg ønsker at kirken skal bli møtt med følgende forventning – både fra folk flest og det politiske miljøet: At kirken skal gjøre det den er kalt til å gjøre og som den er god på – å være kirke.

Jeg ønsker at politikere sier høyt om kirken: Av kirken forventer vi at den er kirke!

Nå som kirkens relasjon til staten endres, er kirkens kommunikasjon med medlemmene og samfunnet viktigere enn noen gang.

For når kirkens relasjon til staten svekkes, må kirkens relasjon til folket styrkes!

Gjennom kirkevalgene i 2009 og 2011 ble medlemmene invitert til demokratisk deltakelse i kirken.

Føringen i den politiske avtalen er imøtekommet, men demokratireformen er ikke fullført med dette.

Engasjement, deltakelse og tilhørighet til kirken bygges ikke gjennom valg, men mellom valgene.

I årene som kommer, vil det være avgjørende at medlemmene får erfare kirkens nærvær og relevans.

I tillegg til lokalt nærvær, krever dette en betydelig kommunikasjonsinnsats fra nasjonalt hold.

Vi må ha dialog med våre medlemmer og mener at vi må få henvende oss bredt til offentligheten med noe annet og mer enn at det er valg.

Kirkeordning

Kirkerådet mottok høsten 2011 en rapport fra en arbeidsgruppe som har utarbeidet forslag til ny kirkeordning. Dette er et omfattende tekstmateriale som gir innføring i mange sider ved kirkens organisering.

Rapporten har fått navnet «Kjent inventar i nytt hus», og den har vist oss at å utvikle en kirkeordning, er en omfattende og krevende jobb.

Det er svært mange delområder som hver for seg er kompliserte og som henger nøye sammen i en helhet.

Rører en ved et av delområdene påvirkes gjerne helheten. Noen slike temaområder er

- På hvilket forvaltningsnivå skal ansvar og oppgaver plasseres?
- Trenger kirken et organ på kommunalt nivå?
- Hvor selvstendige skal soknene og menighetsrådene være? Hva blir fellesrådenes rolle?
- Hvordan skal biskopenes tilsyn organiseres - i relasjon til de demokratiske organene?

Debatten som har gått den siste tiden, viser at det finnes ulike svar på disse spørsmålene.

Kirkerådet ønsker en bred og åpen prosess i arbeidet med ny kirkeordning og har derfor bedt Kirkerådets sekretariat om å sende ut et refleksjonsdokument til alle kirkelige organer i 2012.

Kirkemøtet har de senere år gjort en rekke vedtak som danner basis for det arbeidet som Kirkerådet har gjort til nå. På seminaret mandag vil jeg gi en nærmere presentasjon av dette.

22. juli

De fryktelige terrorhandlingene i Oslo og på Utøya 22. juli skapte en dyp smerte i oss.

Terroranslaget rammet et uvirkelig høyt antall mennesker. Terroranslaget hadde også adresse til grunnleggende samfunnsverdier som demokrati, toleranse og åpenhet.

Både kirke og samfunn arbeidet intenst med omsorg og hjelp til de rammede og med å tydelig uttrykke hvilke grunnleggende verdier vi vil skal prege vårt samfunn.

Umiddelbart og i tiden etter julidagen fikk Den norske kirke svært mange henvendelser – fra hele verden - som uttrykte støtte, forbønn og omsorg.

Dette har minnet oss på tilhørigheten til den verdensvide kirken og har gitt nytt innhold til skriftordene om at når et lem lider, så lider hele legemet.

Den norske kirke har et eget planverk for sin tjeneste ved katastrofer og ulykker. Kirken er landsdekkende, og vi har ansatte med kompetanse i møte med mennesker i krise og sorg.

På pårørendesenter og evakuerteresenter arbeidet kirkens folk sammen med psykososiale støtteteam og etter hvert ble mange kirker åpnet.

Domkirken i Oslo ble sentral, men det var også mange andre åpne kirker hvor svært mange mennesker fikk komme, tenne lys, be, være i stillhet eller delta på minnesamlinger.

Prester, diakoner, kirkeverger, andre tilsatte og frivillige gjorde en stor innsats for å møte mennesker i denne situasjonen.

Dessverre traumatiseres enkeltmennesker også andre dager i året – i det mer stille.

Overgrep har skjedd, overgrep skjer, overgrep skal ikke skje. Denne erkjennelsen samlet bredt på tvers av kirkesamfunn og kristne organisasjoner innen Den norske kirke, i forbindelse at Kirkens Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep markerte sine 15 år med en økumenisk gudstjeneste 6. desember i fjor.

I løpet av våren 2012 vil alle menigheter i Den norske kirke få et eksemplar av hustavlen i en innrammet versjon til å henge opp i våpenhuset, på kirketorget eller annet aktuelt sted.

Kirkelig statistikk

Statistikk gir et interessant bilde av utviklingen i vår kirke.

Vi hadde en grundigere analyse av dette i fjor, men noen tall vil jeg også nevne i år.

Jeg vil her ta utgangspunkt i de foreløpige tallene fra Statistisk sentralbyrå, med mulighet for at tallene blir justert når de endelige tallene kommer 15. juni.

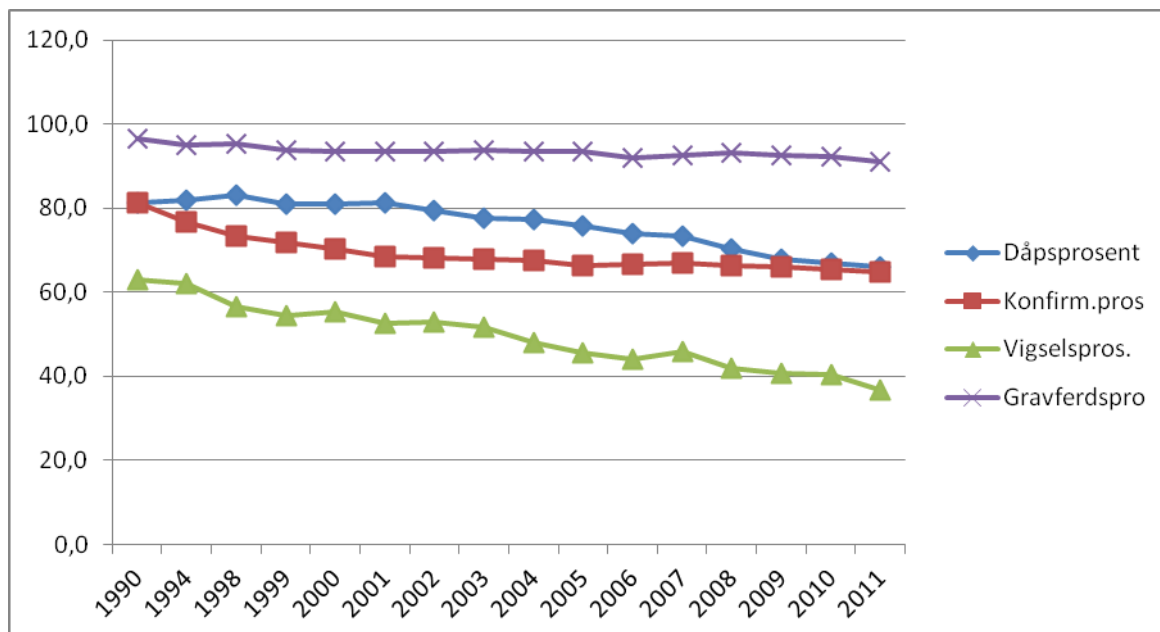
Statistikken tar utgangspunkt i *hele befolkningen*, ikke bare medlemmer i Den norske kirke.

Medlemstallet

Det er i dag om lag 3,9 millioner medlemmer i Den norske kirke. Dette tallet har vært stabilt de siste årene, men når befolkningen vokser med økende andel innflyttere som tilhører andre kulturer og religioner, går også prosentandelen kirkemedlemmer ned.

Fra 1999 til 2011 har medlemsprosenten gått ned med ti prosentpoeng, fra 87,4 prosent til 76,9 prosent medlemmer. Men det er bare 0,18 prosent som melder seg ut av kirken hvert år.

Kirkelige handlinger – «de fire store»

Vi ser noen tendenser som likner utviklingen de tidligere år. Det er nedgang i alle de «fire store», andelen som velger dåp, konfirmasjon, vigsel og gravferd går alle svakt ned.

Prosentvis størst nedgang er i antall kirkelige vigslar.

For å se det i et litt større bilde, ser dere her utviklingen over de siste to tiårene:

Dåpsprosenten (blå) har gått ned med 15 prosentenheter og er på 66,0 %.

Konfirmasjonsprosenten (rød) har gått ned med 5,3 prosentpoeng og er nå på knapt 65 %, men positivt kan vi merke oss at det er bare en liten nedgang de siste årene.

Vigselsprosenten (grønn) har gått ned med 18,5 prosentenheter til 36,8 %, så det tydelig at det er her vi mister flest.

Gravferdsprosenten (lilla) har gått ned med bare 2,4 prosentenheter til 91,1 %.

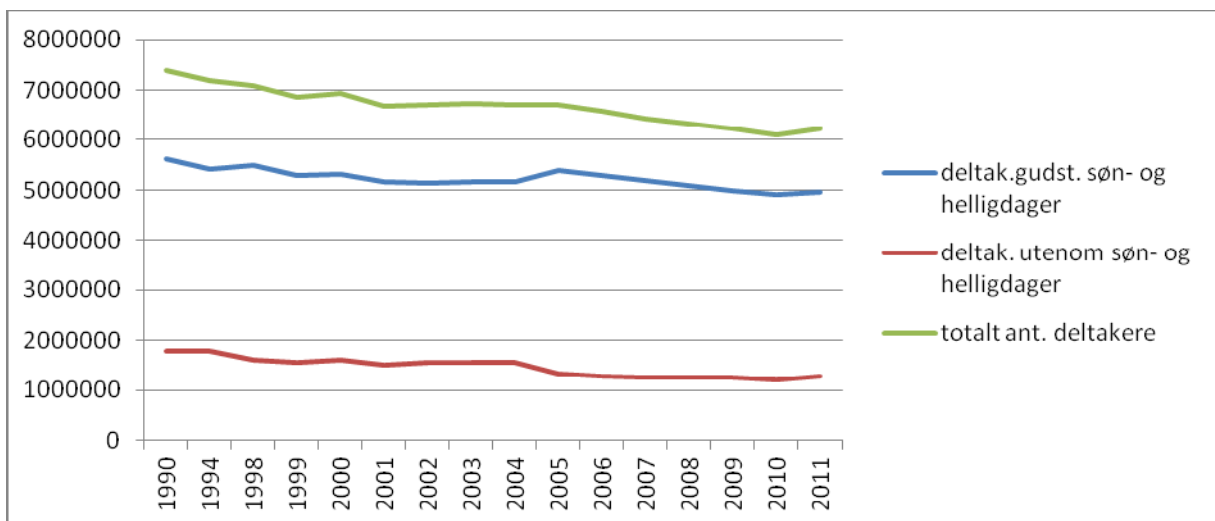
Så er det også riktig å minne om at over 90 prosent av alle kirkemedlemmene døper barnet sitt, og cirka 87 prosent av alle 15-årige kirkemedlemmer velger kirkelig konfirmasjon. Når det gjelder kirkelig gravferd, velges dette av flere enn bare medlemmene, og ligger altså på over 100 prosent.

Slik kan vi velge hvordan vi vil vurdere tallene.

Gudstjenestedeltakelse i fjor

Den norske kirke inviterte i fjor til 65.000 gudstjenester totalt, dette er en nedgang på 1 prosent.

I gjennomsnitt deltok 95,7 personer på hver eneste gudstjeneste.

På søndager og helligdager var det en økning på vel 1 prosent som gikk til gudstjeneste. På gudstjenester utenom søndager og helligdager var økningen på 5,5 prosent.

Med andre ord, det ble avholdt *færre* gudstjenester, men *flere* møtte opp.

Tallene i fjor er de samme gladelige som året før; det er flere kirker som opplever en *økning* i antall gudstjenestebesøk enn de som registrerer en *nedgang*.

Kurvener viser altså at gudstjenestedeltakelsen de siste 20 årene har gått ned, og det er derfor gledelig at vi nå registrerer en økning.

Utfordringer til kirken

Dette kan være et svar til Norges handelshøyskole-professor Magne Supphellen.

Han hadde debattinnlegg i Vårt land 22. februar der han mente at kirken har liten tro på vekst, og at vårt viktigste mål så ut til å være å bremse tilbakegangen.

Dette er ikke vi enige i.

Det har i de siste seks årene vært arbeidet mye med strategier og planer i Den norske kirke.

Fordi vi ønsker å nå lenger ut med evangeliet, både blant de som er medlemmer og de som ikke er det!

Både trosopplæringsreformen og gudstjenestereformen er to omseggripende reformer som også har som mål å øke oppslutningen om gudstjenesteliv og kirkelige handlinger.

Kanskje er det noe av dette vi høster fruktene av nå som tallet på gudstjenestedeltakere går opp?

Til dette strategiske arbeidet trenger vi tall, gode og riktige tall både i menigheter, bispedømmer og for kirken nasjonalt.

De tallene vi har, skal hjelpe oss til å se hva som går bra og hva som går dårlig, slik at vi kan lære av det.

Tallene er ikke bare til for riksrevisjon og årsmeldinger.

De er til for å hjelpe oss til å drive et strategisk godt kirkelig arbeid slik at vi kan nå ut med evangeliet.

Nye nettløsninger

Kirkemøtet er ved flere anledninger blitt orientert om arbeidet med å samle kirken til ett IKT-rike.

En helhetlig IKT-strategi for Den norske kirke ble utarbeidet i 2009 og siden den gang er det gjort et omfattende utredningsarbeid.

I 2012 er elektronisk kirkebok i ferd med å erstatte de skinninnbundne kirkebøkene, og vi arbeider for å få på plass løsninger som gjør at elektronisk kirkebok og lokale fagsystemer kan snakke sammen.

Det vil lette arbeidet lokalt.

Høsten 2011 gjennomførte Kirkerådet og KA – Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon en bred kartlegging av behov for et fremtidig internett og intranett i Den norske kirke.

Rapporten fra denne kartleggingen konkluderer slik: det må lages et nytt internett og et intranett for hele Den norske kirke.

For alle nasjonale IKT-prosjekter gjelder at vi er avhengig av statlig finansiering.

Vi har ikke fått bevilgninger som på noen måte setter oss i stand til å samle kirken til ett IKT-rike.

Det lanseres for tiden store IKT-prosjekter i staten, og vi oppfordrer vår kirkeminister - som også er regjeringens ansvarlige IKT- og fornyingsminister - til å prioritere dette også for kirken.

Menighetsutvikling

Trosopplæring

Trosopplæringen er fortsatt en av de viktigste bærebjelkene i norsk kirkeliv.

Utfordringen de siste årene, har vært at regjeringen ikke har fulgt opp med de lovte midler, slik at vi kan komme i mål neste år – som forventet.

Per i dag er kun 203 av 250 millioner bevilget til trosopplæringstiltak, og dette er i 2003-kroner.

I 2013 tilsier lønns- og prisvekst at totalsummen må være 350 millioner.

Slik vi har satt det opp, er lønnsutviklingen på kirkelig sektor tatt inn i regnestykket da nærmere 80% av beløpet er lønnsmidler som går utover konsumprisindeksen.

Siste års tildeling på seks millioner, dekket bare lønns- og prisveksten, og ga altså lite rom for at flere menigheter kunne omfattes av trosopplæringstiltakene.

Fortsatt mangler nær hver tredje menighet trosopplæringsbevilgning.

Det er mange som står utålmodige og venter, og dette håper vi politikerne gjør noe med – ved rett og slett å holde løftene sine.

(Tallene i tabellen handler om hvor stor andel av de døpte i alderen 0-18 som deltar i menigheter med trosopplæringsmidler.)

Når det gjelder trosopplæringsreformens breddeperspektiv, har vi gode tall å vise til: menighetenes rapportering viser at de innarbeidede tiltakene har god oppslutning, og også at de nye breddetiltakene som Tårnagent, Lysvåken og 6-årsopplegg når ca. 30 prosent av årskullene.

Dette er påfallende gode tall på såpass kort tid.

Det er krevende å finne tiltak som når bredt i alderen etter konfirmasjon.

Kirkerådet arbeider med dette i 2012 ved å utvikle ressurser og et pilotprosjekt for året etter konfirmasjon.

Satsningen Kirke 18-30

Gjennom satsingen Kirke 18-30 er vi opptatt av spørsmålet: «Hvordan kan aldersgruppen 18-30 erfare at kirken er relevant, livsnær og tilgjengelig gjennom relasjonsbygging, gode fellesskap og ord og sakrament?»

Det publiseres kontinuerlig nettartikler på www.kirke18-30.no som aktualiserer temaer knyttet til unge voksne i kirken.

Hensikten er at artiklene skal være ressurser menighetene kan benytte seg av, og at de skal bidra til inspirasjon og refleksjon rundt hva kirke kan være for aldersgruppa 18-30.

Dette bidrar inn i prosessen med å forberede en strategisak til Kirkemøtet 2013.

Gudstjenestereformen

Det er lett å konstatere at det har skjedd mye med gudstjenestereformen siden forrige Kirkemøte:

Gudstjenestebøkene er ferdigstilt og i bruk.

De forelå da startskuddet for reformen gikk 1. søndag i adventstiden, datoen da den nye tekstboken ble tatt i bruk i våre menigheter.

Tekstboken gir oss et langt rikere utvalg av Bibeltekster. Dette sammen med den nye Bibelovertsettelsen setter et betimelig fokus på Bibelens sentrale rolle i kirke og samfunn.

Her finnes liturgiene, regelverket og tekstboken som Kirkemøtet fattet vedtak om i 2011. I tillegg er det her mye veiledningsstoff og en stor perm med liturgisk musikk til utprøving.

Den digitale programvaren har det vært stor diskusjon om, både når det gjelder priser og rettigheter, og Eide forlag har senket de opprinnelige prisene betydelig.

Vi håper derfor at det digitale stoffet kan tas i bruk innenfor akseptable økonomiske rammer for menighetene, og på en måte som tar på alvor opphavspersonenes rettigheter.

Viktige sider ved gudstjenestereformen er at den inviterer til en bred samtale og engasjement om gudstjenesten – og at den fører til at flere feirer gudstjeneste.

Reformen legger opp til at man over tid jobber målrettet for å involvere mange i dugnaden om gudstjenesten.

Samisk kirkeråd

Kirkemøtet vedtok i fjor *Strategiplan for samisk kirkeliv*, og 2012 er første året i strategiplanens handlingsplanperiode. Som et resultat kom flytting av Samisk kirkeråd på statsbudsjettet i oktober.

Samisk kirkeråd flytter inn i nye lokaler i Tromsø 1. juli i år. Arbeidet med rekruttering av nye medarbeidere og praktisk tilrettelegging av flyttingen pågår.

Det er også et par kirkehistoriske begivenheter som skal nevnes:

Nå på mandag er det 250 år siden den første same i Norge ble ordinert til prestedtjeneste.

11. november i år er det 20 år siden Kirkemøtet vedtok å opprette Samisk kirkeråd.

Samisk kirkeråd forbereder derfor et samisk kirkehistorieseminar i samarbeid med Universitetet i Tromsø denne novemberhelgen med påfølgende jubileumsgudstjeneste i Tromsø domkirke.

Som oppfølging av strategiplanen har Kirkerådet i 2012 opprettet ny samisk ungdomsrådgiverstilling.

Målet er å etablere et samisk ungdomsarbeid fra høsten 2012.

Med dette er Samisk kirkeråds stab økt til 4,5 årsverk fra sommeren av.

De siste par årene har Samisk kirkeråds relasjon til Sametinget blitt styrket, og man har inngått en viktig samarbeidsavtale godkjent av Sametingsrådet.

Planleggingen av nye Samiske kirkedager i Mo i Rana i august 2013 er godt i gang.

Dette er et felles samiskkirkelig arrangement for Norge, Sverige, Finland og Russland og det er forventet 1000 deltakere.

Mellomkirkelig råd

Fellesuttalelse om religiøs ekstremisme

Mellomkirkelig råd og Islamsk Råd Norge lanserte 22. november en fellesuttalelse mot religiøs ekstremisme.

I fellesuttalelsen tar ikke bare norske kristne og muslimer i fellesskap avstand fra ekstremisme, men angir også ulike *kjennetegn* på religiøs ekstremisme slik at dette kan oppdages og forebygges på et så tidlig stadium som mulig. Fellesuttalelsen har derfor blitt et hjelpemiddel for å oppdage og kjempe mot ekstremisme i alle former.

Fellesuttalelsen er allerede eksportert til en rekke land og har fått mye internasjonal anerkjennelse i økumeniske og interreligiøse sammenhenger.

«Ingen er ulovlige» – kampanje

Sammen med over 46 andre organisasjoner, både humanitære, menneskerettighetsbaserte og tros- og livssynsorganisasjoner, har Mellomkirkelig råd og Bispemøtet vært sterkt engasjert i arbeidet for å sikre de såkalte «papirløse» innvandrerne elementære menneskerettigheter. Oppmerksomheten har særlig vært rettet mot papirløse som har bodd i landet i årtier og fått en sterk tilknytning til riket.

Kirkenes verdensråd: Fredskonferanse Jamaica – våpenkampanje

Over tusen kristne fra mer enn hundre land var samlet til Kirkenes verdensråds (KV) fredskonferanse på Jamaica i mai i fjor.

Konferansen markerte avslutningen av Tiåret mot vold og skulle også gi innspill til KVs neste generalforsamling i Sør-Korea i 2013.

Her håper man å kunne enes om en felles økumenisk forståelse av et begrepet «rettferdig fred». Blant medlemskirkene i KV er det bred enighet om at «rettferdig krig» ikke lenger er et brukbart begrep.

Heller enn å fokusere på krig og vold, vil man løfte fram kirkens håp og potensiale som fredsbygger.

Mellomkirkelig råd var sammen med Norges kristne råd initiativtaker til et helt konkret fredsinitiativ på Jamaica.

Vi ønsker å påvirke arbeidet som nå pågår i FN med å forhandle fram en *våpenhandelsavtale*, kalt Arms Trade Treaty.

Kirkene ønsker å sikre en streng avtale som i størst mulig grad hindrer at menneskeliv går tapt.

Dette initiativet har etter Jamaica-møtet vokst til en stor global kirkelig kampanje, ledet av KV i samarbeid med Mellomkirkelig råd og Kirkelig fredsplattform i Norges kristne råd og med økonomisk støtte fra Utenriksdepartementet.

Avslutning

Det skjer mye i kirken disse årene.

Jeg tenker at vårt store fornyelsesarbeid gjør oss målrettet og strategisk i møte med fremtiden.

Mange i kirken vil si at nå skjer det for mye!

Jeg vil se det på en annen måte!

Vi snakker om trosopplæring, gudstjenestereform, ny salmebok, ny Bibel, endringen i relasjonen mellom stat og kirke.

Jeg tenker at det er en meget oppegående og sterk kirke som gjør dette, - som vil fornyes.

Som vil nå hele folket med evangeliet om Jesus.

Ikke bare de mest kirkeaktive, ikke bare våre medlemmer, men nå *hele* folket.

Relasjonen til staten blir løsere, men vi vil ha en tettere tilknytning til folk.

Jeg er opptatt av at vi skal være en kirke for folket, en kirke som med kjærlighet, åpenhet og raushet har trygghet, mot, kraft og vilje til å utfordre alle mennesker og hele folket til tro på Jesus og ha tillit til ham, til kristent liv og kristen tjeneste.

Da kan Den norske kirke være både offensiv og selvbevisst når vi nå går inn i en ny kirkehistorisk tid.